

Historický repertoár Stavovského divadla II 11. 9. 1796 – 30. 6. 1815

Dokumenty ke staršímu období dějin Stavovského divadla

Předkládaný přehled repertoáru Stavovského divadla zahrnuje léta 1796 až 1815. Navazuje na obdobný soupis, který popisuje [období od 16. července 1815 do 31. prosince 1826](#). Starší práce čerpá především z jednoho kompaktního pramene: je jím rukopis připisovaný někdejšímu nápoředovi pražských německých i českých divadel Františku Martincovi,¹ zachycující programy v divadle od 16. července 1815. Pro poslední období od 1. května 1824 do 31. prosince 1826, pak využívá dochovaných divadelních cedulí uložených v Divadelním oddělení Národního muzea.

V raném období Stavovského divadla, které je předmětem tohoto dalšího přehledu z let 1796–1815, se podobně kompaktní zdroje informací neobjevují a celkový obraz je třeba skládat z mnoha dílčích složek (viz odstavec *Bibliografické zkratky. InSTITUTE, Zdroje*). Česká teatrologická obec se dlouho vyhýbala repertoárovému studiu doby, v níž v Praze dominovaly jiné jazyky než čeština; výjimku představují přípravné práce Adolfa Scherla, který z roztroušených pramenů shromáždil značné množství důležitých poznatků při práci na akademických *Dějínách českého divadla*,² ale též v soukromých nepublikovaných sbírkách výpisků a poznámek. Příčinou koncentrace na českojazyčný repertoár v minulosti nebyly jen ideologické důvody, ale též praktická omezení českých badatelů. Informace jsou často uzavřeny v drobných tiscích, rukopisech, jednotlivých cedulích, časopisech a ročenkách s krátkým životem a roztroušeny v knihovnách a archivech různých evropských měst, jež zůstávala v důsledku omezených možností cestování českým badatelům nedostupná. V rozptýlených pramenech se ale jednoznačných výsledků mnohdy nedobrali ani zahraniční badatelé, a byli tak nuceni ponechat alternativní datování ve velkých projektech i u významných premiér. Například monografie Alfreda Loewenberga *Annals of Opera 1597–1940* uvádí tři varianty pražské premiéry Beethovenovy opery *Fidelio*, u prvního provedení mimo Vídeň, které dirigoval Carl Maria von Weber.³ Práce s roztroušenými prameny nebyla snadná ani po otevření hranic, protože vyžadovala pořizování nesmírného množství ručních kopií jednotlivých údajů. Obrat nastává až v době, kdy jsou k dispozici elektronické fotografické přístroje, jež mnohonásobně zvyšují efektivitu bádání a umožňují uschovávat

---

Poděkování: Děkuji redakci *Carl Maria von Weber Gesamtausgabe*, Berlin, za poskytnutí srovnávacích údajů (<http://weber-gesamtausgabe.de/de/Index/>)

¹ *Journal aller auf der k. ständischen Bühne zu Prag aufgeführten Trauer– Schau– Lust–spiele, Opern, Possen Balletts, Concerte und sonstige[n] Productionen von 16ten Juli 1815bis 30ten April 1934. – Journal der aufgeführten Schauspiele, Opern, Possen, Ballets und Concerte auf dem ständischen Theater zu Prag und seit dem 11. August 1849 in dem Sommertheater (Arena) gegebenen Vorstellungen. – II. Theil von 1. Mai 1834 bis letzten Dezember 1856*, Archiv hl. Města Prahy, Rukopisy, sign. 7996, 7997. – J. Ludvová: *Das Repertoire des Ständetheaters in Prag im 19. Jahrhundert. Das sogenannte Martinec-Verzeichnis. Brücken, Germanistisches Jahrbuch*, Neue Folge 22/1-2. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2014, s. 287–296.

² *Dějiny českého divadla I, II*, Praha: Academia 1968, 1969.

³ A. Loewenberg: *Annals of Opera 1597–1940*, sv. 1-2, 2. vyd., Genève: Societas Bibliographica 1955, sl. 590.

veškerý vyhledaný materiál pro kontrolu, dlouhodobé využití a komparaci údajů z různých projektů. Přesto zůstává předkládaný přehled představení Stavovského divadla pracovním dokumentem, na němž je třeba dále pracovat.

Otvíráme jej v září 1796, kdy je možno se opřít o zprávy brněnského listu *Allgemeine deutsche Theaterzeitung* (1797–1799). Je to soupis vedený vcelku soustavně, přesto však postrádáme podrobnější informaci o průběhu jednotlivých sezon, o hracích dnech a o letních a jiných (například velikonočních) prázdninách, tj. nevíme přesně, kolik položek případně chybí. Málokterý zdroj je tak přesný jako Ifflandův berlínský almanach z roku 1807⁴, který dovoluje spočítat jednotlivé dny: “Německá činoherní společnost staroměstského divadla hraje po celý rok čtyřikrát v týdnu. Od měsíce září do konce dubna se třikrát týdně hraje italská opera. – Malostranská společnost se omezuje pouze na německé operety a frašky a svých pět představení v týdnu hraje od září do konce května, potom navštěvuje lázně Teplice, kde každodenně, s výjimkou pátku, hraje v knížecím dvorním divadle [rodiny Clary-Aldringen].” Počet dní bez divadla upřesňuje oficiální ročenka *Kaiserlich-Königreicher Schematismus für das Königreich Böhmen*, vydávaná – též pod jinými kratšími tituly – od roku 1798; v každém svémročníku přehledně shrnuje tzv. Normatage, tj. dny, kdy z důvodů státních nebo náboženských nebylo dovoleno hrát komerční divadlo, ale bylo povoleno pořádat dobročinné koncerty a dobročinná představení.

Soupis má četné mezery. V roce 1800 se musíme většinou spokojit s hrubým datováním divadelních představení podle vytištěného textu činohry nebo operního libreta, které vydával ke svým pražským premiérám ředitel Domenico Guardasoni u pražského tiskaře Františka Geržabka (tisky vycházely až do Guardasoniho smrti v roce 1807). Od přelomu století je zde též občasná stručná zpráva v listu *K. K. privilegierte Prager Oberpostamtszeitung*, svázaná například s panovníkovou přítomností v divadle, vzácně lze v těchto novinách nalézt i referáty o představení (dále viz *Bibliografické zkratky* = BZ, č. 1). Od roku 1801 přináší cenné informace o Praze lipská revue *Zeitung für die elegante Welt* (viz BZ, ZEW).

Od září 1801 do října 1802 o repertoáru dobře zpravuje *Der böhmische Wandersmann*, příloha listu *Prager neue Zeitung*. Čísla časopisu z roku 1801 jsou dostupná přímo, údaje z roku 1802 zachoval Oscar Teuber ve druhém svazku svých dějin pražského divadla (viz BZ, č. 2). O roce 1803 (a již o období 1798, 1799) informují staré italské divadelní almanachy, které zaznamenávají i Prahu a které shromáždil Roberto Verti do knihy *Un almanacco drammatico. L'indice de' Teatrali spettacoli 1764-1823* (viz BZ, Verti); poskytují bohužel pouze údaje o osobách a jednotlivých uvedených titulech, nikoli o přesných datech představení.

Z let 1804–1806 jsou k dispozici v naprosté většině jen údaje o českých hrách, zachované v rukopise *Auszug aus dem vom Dominik Guardasoni vorführten Kassabuche über Empfang und Ausgaben bei den deutschen Spektakeln im Kleinseitner vaterl[ändischen] und böhmischen Spektakeln im altstädt[ischen] Nationaltheater* (viz BZ, č. 20). Jde o německy

---

⁴ *Almanach fürs Theater 1807* von August Wilhelm Iffland, Berlin: Oehmigke 1807, kapitola Königlich ständische Theater in Prag (Altstädter grosses Theater, Italienische Oper, Theater auf der Klein-Seite), s. 349–354. Zde není obsažen repertoár, pouze jména členů všech pražských souborů.

psaný výťah o repertoáru a výnosech českých představení, který vyhotovil pro zemské gubernium ředitel Liebich a který do češtiny přepsal Miroslav Laiske.⁵ Po dominantním německém provozu této doby zůstaly jen náhodné stopy v denním tisku nebo na vzácných zachovaných cedulích. Pro doplnění repertoáru by bylo třeba najít v guberniální agendě předlohu, ze které ředitel Liebich česká představení vypisoval.

V dalších letech se situace zlepšuje díky třem svazkům almanachů, jež zachycují repertoár od srpna 1806 do konce července 1808 (*Verzeichnis jener deutschen Schauspiele [...] Prag 1807, Prager Theater-Almanach auf das Jahr 1808, Prager Theater-Almanach auf das Jahr 1809*, viz BZ, č. 11, 12, 13). Informace o období 1809–1812 jsou opět fragmentární a jejich zdroje náhodné. Více víme o letech 1813–1815, zejména díky přítomnosti Carla Marii von Weber, který o svém pražském pobytu vedl soukromý deník, korespondoval s přáteli, a v souladu se svými povinnostmi psal též služební repertoárový deník, v němž je zachycena chronologie jeho premiér (*Notizen-Buch*, ve fondu knihovny Pražské konzervatoře, viz BZ, NB). Pro část roku 1813 a pro rok 1814 je dále k dispozici *Allgemeiner deutscher Theater-Anzeiger*, časopis, který v Praze vydával Daniel Gottlieb Quandt; o něm budeme hovořit dále. Do poloviny roku 1815, kdy začíná soustavný přehled denního repertoáru vypracovaný Františkem Martincem, lze čerpat řadu repertoárových a osobních údajů ještě z *Wiener Theater-Zeitung*, odborného listu, který ve Vídni vydával Adolf Bäuerle (viz BZ, č. 23 = ThZtg).

Dosud málo využitým, ale pro budoucnost velmi perspektivním zdrojem je cenzurní řízení k německým hrám, zachycené v protokolech z let 1806–1843.⁶ Celkovým stavem cenzury divadla od konce 18. do druhé poloviny 19. století v Praze (a v monarchii) se zabýval Adolf Scherl.⁷ Data cenzurního řízení a detailní záznamy cenzorů z jednotlivých let nabízejí množství dalších důležitých informací, jež jsou v předkládaném přehledu uplatněny zatím jen omezeným způsobem. Jejich kompletní zpracování představuje samostatný dlouhodobý úkol. Práce na něm může významně doplnit celkovou znalost pražského divadla tohoto období, včetně rekonstrukce dnes neznámého repertoáru Malostranského divadla: mezi povolenými tituly se objevují mnohé, které nejsou zaznamenány na stavovské scéně a které byly výslovně povoleny pouze pro Malou Stranu.

K českému divadlu začátku 19. století

České divadlo prožívalo v této době jednu ze svých nejvýznamnějších fází, když se po několikaleté přestávce obnovovala ochotnická představení skupiny kolem Jana Nepomuka Štěpánka. Nové či málo využitě prameny k ranému období stavovské scény na začátku 19. století přinášejí podrobnější poznání českých her z let 1812–1815, pomáhají opravit některá data, získat další informace o aktérech a přesněji popsat situace, z nichž byly v teatrologické literatuře tradovány jen útržky.

⁵ M. Laiske: *Pražská dramaturgie. Česká představení v Praze do otevření Prozatímního divadla*, Díl I, 1762–1843, Díl II, 1844–1862, Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu 1974.

⁶ Národní archiv, Fond Presidium královského českého zemského gubernia. PM PG Protokoly divadelní cenzury 216 až 222, 226, celkem 8 svazků.

⁷ A. Scherl: K nejstarším dějinám divadelní cenzury v Čechách, *Divadelní revue*, 25, 2014, č. 1, s. 7-18.

Pražský dům chudých

Je známo, že česká představení Štěpánkovy skupiny od roku 1812 byla povolována s podmínkou, že budou určena na dobročinné účely. Na dochovaných dokladech se často objevuje věnování “Pražskému domu chudých”, “k lepšímu domácích chudých”, “k lepšímu pražského domu pro chudé”, “pro chudé sv. Bartoloměje” apod. Nově nalezený drobný tisk přesně dokládá, o jakou dobročinnou instituci šlo a v jakém vztahu k ní bylo české divadlo.

“Pražský dům chudých” (německy Armenhaus) naplňoval jeden z mnoha dobročinných programů, jež v době napoleonských válek mírnily bídu. Toto “chudé založení” zřídila Společnost pravých vlastenců, ustavená z iniciativy několika aristokratů. Jeho zvláštností jsou česky vytištěné stanovy, jež v kontextu rané sociální péče, realizované v německém jazyce, představují vzácnou výjimku.⁸ “Dům domácích chudých” poskytoval obydlí těm Pražanům, kteří se z vážných důvodů o sebe nemohli sami postarat. Podnět k založení dalo patrně sčítání obyvatel Prahy, jehož výsledky publikoval list *Prager Oberpostamtszeitung* 30. listopadu 1808 a při němž se podrobným zkoumáním zjistil přibližný počet “bezdomovců” (při zahájení provozu byl útulek dimenzován asi na 150 osob). Město dalo k dispozici dům u kostela sv. Bartoloměje z 16. století na Novém Městě (v dnešní Vyšehradské ulici na půdorysu Ministerstva spravedlnosti) a z veřejných prostředků poskytlo v několika splátkách i finance. Další peníze přidávaly sbírky. Antonín František Kolowrat-Libštejnský, dvorní rada a městský hejtman, a pražský purkmistr Ondřej rytíř ze Steinerů se chopili organizace dobročinného fondu a ustavili komisi pro jeho správu. Nechali provést nezbytné opravy a 1. prosince 1809 oznámil *Prager Oberpostamtszeitung* na titulní straně otevření a adresu vznikající instituce. Zároveň vyšly 4. prosince 1809 tiskem české stanovy, podepsané oběma odpovědnými organizátory.

*František hrabě z Kolowrat – Ondřej Rytíř z Stainer: Wznámostuvedení původu a prospěchu pražského nového domu chudých. W Praze: Ze Ssenfeldské cýs. král. dvorní impressý 1809.*⁹

Na osmi stranách se zde nabízí provozní řád sociálního zařízení promyšlený do všech detailů, počítající s podporou z veřejných i soukromých peněz, aspirující na dlouhou životnost a uplatňující řadu moderních zásad, včetně pojistek proti zcizení. Významnou starostí zakladatelů bylo dlouhodobé zajištění finančních zdrojů; k němu se vztahuje bod e): “K zachování důchodu vyjednálo se při stavu vyšším, při zdejších zemských úřadech, městských zřízeních, vysokých školách, při měšťanstvu, vtěleních [= korporacích?] a cechách dobrovolné podepsání, přičemž jeden každý pod vlastními výminkami tomu ustanovení přispěti se svolil, kterýžto toužebný a dobročinnost vznešených pražských obyvatelů tak chvalitebně vyznamenávající prospěch tomu ustanovení ročního příjmu víc než 12.000 zl.

---

⁸ Nejsou zachyceny ani v přehledové publikaci *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781–1939. Ideje, legislativa instituce*. Ed. Milan Hlavačka a kol. Praha: Historický ústav 2015.

⁹ Národní knihovna, nesignováno, v katalogu pod “Kolowrat-Libštejnský, Antonín František”, přístupno v objednané kopii nebo ve studovně.

pojišťuje.” Uvedená suma 12.000 zl. Představovala podle odhadů zakladatelů přibližný každoroční rozpočet.

Je zřejmé, že vedle úřadů, škol a měšťanstva to byl také Jan Nepomuk Štěpánek, kdo slíbil Kolowratovi, že se určitou část peněz se svou společností opatří. Potřeboval k tomu pomoc ředitele Liebicha, který dával k dispozici divadlo, státní instituci, která představení povolovala, a jak dále uvidíme, získal od samého začátku i soukromou finanční podporu od hraběte Colloredo-Mannsfelda; řadu let plnil daný slib. Svou dohodu s Kolowratem Štěpánek přesně popsal v roce 1812, v předmluvě k první hře, kterou v rámci tohoto závazku vydal: *Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká*. Tisk je věnován Kolowratovi, “vlastenci horlivému a všeho vznešeného a dobrého ochránci a rozšiřiteli”. Štěpánek píše: “Z nejměstšího a nejšlechtetnějšího zajisté ohledu uzavřeno bylo od sjednocené společnosti pravých vlastenců v našem hlavním městě, že s povolením císařského královského slavného zemského řízení, a s přivolením divadelního ředitele pana Karla Liebicha, pražského měšťana a setníka městských ostrořelců, který každé takové podniknutí milerád podporuje, k lepšímu zdejšího chudého založení několik představení v královském stavovském divadle staroměstském v vlastenském jazyku dáti chtí. I byl jsem dožádán, bych jim potřebné k tomu české hry sepisoval a divadlo řídil.”¹⁰ Tak se spojily osudy vzkríšeného českého divadla a Pražského domu chudých a vznikly okolnosti, jež Štěpánkovi ukládaly povinnost a zároveň mu ji usnadňovaly jistou vstřícností úřadů. Představení “ve prospěch rozšíření domu pro chudé” je zaznamenáno ještě 23. října 1831.¹¹ Od druhé poloviny dvacátých let, zároveň se začínající pozvolnou profesionalizací českého divadla, se benefice postupně přesunují ve prospěch jednotlivých herců a zpěváků, později i orchestru nebo sboru, a původní díl divadelní dobročinnosti, k němuž se Štěpánek zavázal, postupně přebírá stát.

Allgemeiner deutscher Theater-Anzeiger a jeho kritiky českých her

Stav českého divadla těchto let zachytily zprávy, které otiskl krátce vycházející pražský německý list *Allgemeiner deutscher Theater-Anzeiger*. Vydával ho bývalý herec a divadelní ředitel [Daniel Gottlieb Quandt](#). Se svou manželkou – herečkou odešel Quandt před napoleonskými vojsky z Lipska do Prahy a přestěhoval sem i svou redakci. Referoval nejen o Praze, ale též o divadle v jiných německých městech; v Praze nepřehlédli ani české ochotníky.

První pražské číslo jeho listu vyšlo 23. října 1813, takto je datována inzertní zpráva *Literarische Nachricht an sämtliche resp. Deutsche Schaubühnen in den k. k. Erbstaaten*, jež dosavadním čtenářům oznamuje přemístění vydavatele. Pražské dění zachycuje Quandt od srpna 1813. Jeho rodina neměla v Čechách mnoho štěstí, on sám zemřel již v roce 1815 a jeho

---

¹⁰ J. N. Štěpánek: *Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká*, V Praze u Františka Geřábka, v klášteře sv. Havla, 1812, předmluva (nestr.) – Město Praha udělilo Liebichovi čestné občanství v květnu 1812, ostrořelci mu současně udělili hodnost setníka (Kapitain). (*Prager Oberpostamtszeitung* 6. 5. 1812. č. 55. titulní strana.)

¹¹ Dvojjazyčná cedule ve sbírce Divadelního oddělení Národního muzea s tímto datem a určením, na programu Štěpánkuv melodram *Bratrovrah* s hudbou F. Škroupa a balet *Policinell mrtvý a živý*.

manželka se v pražském divadle neuchytila. Jeho pražský žurnalistický odkaz byl soustředěn do jednoho svazku pod titulem *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger. Vierter Jahrgang 1814 (nebst einer Ergänzung von 1813)*, tedy „s doplňky za rok 1813“. Z této formulace titulního listu, a také z toho, že jednotlivá čísla nejsou datována, ale pouze číslována, pochází řada omylů v citacích v literatuře. Zprávy, které Quandt přinesl o německém divadle v Praze, jsou obsáhlé a odborné. První je otištěna v č. 1/1813 (s. 2) a pod titulkem „Ständisches Theater in Prag“ zachycuje „August, September, Oktober“.

Jako všichni, kdo měli co dělat s divadlem, se Quandt nepochybně seznámil se Štěpánkem. Otiskl celkem šest kritik českých představení pěti her, přičemž ve všech případech šlo o hry Štěpánkovy:

1813, č. 6, s. 23-24 *Die Patrioten oder Die Siegesnachricht*, představení 31. 10. 1813, premiéra, sdatováno v referátu, nepodepsáno [Vlastenci aneb Zpráva o vítězství]

1813, č. 9, s. 35 *Brzetislaw der Erste, der böhmische Achilles oder Der Sieg bei Tauss*, představení 22. 12. 1813, repríza, datováno v referátu, podepsán Quandt šifrou Qdt [Břetislav První aneb Vítězství u Domažlic]

1814, č. 22, s. 86-87 *Die Belagerung Prags von den Schweden oder böhmische Treue und Tapferkeit*, představení 25. 3. 1814, repríza, datováno v referátu, nepodepsáno [Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká]

1814, č. 28, s. 111 *Johann von Nepomuck*, představení 15. 5. 1814, premiéra nové verze, datováno v referátu, nepodepsáno [Jan z Nepomuku]

1814, č. 31, s. 124 *Die Befreyung des Vaterlandes oder Die Kärnthner in Böhmen*, představení 29. 5. 1814, premiéra, datováno v referátu, nepodepsáno [Osvobození vlasti aneb Korytané v Čechách]

1814, č. 49, s. 195 *Die Kärnthner in Böhmen oder Die Befreyung des Vaterlandes*, představení 22. 12. 1814, repríza, datováno v referátu, nepodepsáno [Korytané v Čechách aneb Osvobození vlasti]

Ve své jediné podepsané kritice se Quandt přiznal, že nerozumí česky a že si obsah hry a charakter postav musel nechat vysvětlit. Nelze tedy obejít otázku, koho pověřil zhodnocením jiných českých představení (pomineme-li krajní možnost, že požádal Štěpánka, aby o vlastních hrách psal sám).

Referent musel být dobrým znalcem pražské situace a českého divadla. Hledání mezi pražskými německými literáty této doby je obtížné. Generačně připadá v úvahu například Wolfgang Adolf Gerle (nar. 1781), v této době učitel italštiny na pražské konzervatoři, který spolupracoval s listem *Prager Oberpostamtszeitung* a právě v roce 1812 uplatnil ve Stavovském divadle svou úpravu Mercierovy hry *Der Essighändler* [Octář]. Vzhledem k tomu, jak je formulován referát o hře *Die Patrioten oder Die Siegesnachricht* se ale spíše nabízí tehdejší student pražské univerzity Anton Müller. Popis stavu českého divadla, Štěpánkovy role v něm a formulace úkolů, které před českou scénou stojí, to vše se nápadně podobá ideám, jež Müller publikoval v nově založené *Bohemii* po roce 1828. Druhé takto konkrétní stanovisko se v pražské německé publicistice prvních dvou desetiletí 19. století nenajde.

Biografické okolnosti připouštějí Müllerovo autorství (s výjimkou hry *Jan z Nepomuku*).¹² Jak píše Václav Petrбок, byl dvacetiletý Anton Müller v roce 1812 univerzitním premiantem, stýkal se se Štěpánkem a “mohl navštívit” česká představení ve Stavovském divadle, v nichž ostatně účinkovala řada jeho kolegů. Právě v roce 1813 z univerzity zmizel a objevil se znovu v zimním semestru 1814. Přesně do doby jeho zmizení spadají uveřejněné kritiky českých her v Quandtově časopise. Ke spekulaci o Müllerově autorství svádí i *Wiener Theater-Zeitung* z této doby. V sešitech vydaných mezi 2. březnem 1813 a 16. červnem 1814 lze najít dobře informované anonymní zpravodajství o Praze, psané zřetelně jednou rukou. Na konci ročnímu v čísle z 10. prosince 1814, oznámil vydavatel Adolf Bäuerle jména a šifry zahraničních referentů, s nimiž počítá pro další ročník, přičemž z Prahy měl přispívat “*Professor M.*”¹³ Müller ještě nebyl “profesorem”, do promoce měl dva roky, snad proto uveřejnil pouze iniciálu. Je možné vyslovit hypotézu, že v době, kdy z neznámého důvodu zmizel z univerzity, byl činný jako kritik a slíbil Bäuerlemu, že bude pokračovat i nadále.

Vlastenci aneb Zpráva o vítězství

V tištěné podobě nese hra podtitul „Původní veselá hra z přítomných časů. Provozená ve Stavovském divadle k slavnosti za vítězství u Lipska od Jeho císařské Milosti a Jeho vznešených spojenců dobyté.“ Je datována „V Praze 1813“. Štěpánkuv příležitostný text vzniklý za výjimečných okolností se hrál pouze dvakrát: 31. října 1813, kdy oslavil jménem českých Pražanů vítězství spojeneckých armád nad Napoleonem u Lipska, a podruhé téměř po dvaceti letech, 15. prosince 1833, kdy si jej herec Václav Šmiller vybral ke své benefici. Na okolnostech vzniku hry je patrné, nakolik bylo divadlo zapojeno do historických válečných událostí, za jakých okolností muselo pracovat a jak se doba později promítala do myslí návštěvníků.

Vrcholné napětí trvalo od bitvy u Drážďan 26. a 27. srpna, v níž Napoleon porazil rakousko-ruské vojsko, obsadil řadu měst v severních Čechách a rakouskou armádu donutil k ústupu. Do Prahy začaly mířit vozy s raněnými, což trvalo více než padesát následujících dní. Rakousko-ruské koalici se podařilo Francouze zastavit nedaleko Teplic, přičemž byl zajat velící generál Dominique Joseph Vandamme. Poté, co se v září 1813 k Rakousku a Rusku připojilo Prusko, postupovaly všechny armády směrem k Lipsku, kde se mezi 16. a 19. říjnem odehrála „bitva národů“. Na obou stranách padlo či bylo zraněno dohromady asi 87 tisíc vojáků.

Všední obraz Prahy těchto dní popsala Rahel Varnhagen von Ense, roz. Levinová (1777–1833), dcera židovského bankéře. Žila v Berlíně a vedla literární salon,¹⁴ ale osvícená výchova ji přiměla k tomu, že se na začátku léta 1813 odstěhovala do Prahy, aby při krvavých bitvách v západočeských oblastech pomáhala. Vystřídala v Praze několik bytů, bydlela též

¹² Viz zvl. Václav Petrбок: Anton Müller a jeho pražský svět, in: *Fidlovačka aneb Cokoli chcete*, ed. Jitka Ludvová, Praha: Institut umění – Divadelní ústav 2014, s. 136–174.

¹³ *Wiener Theater-Zeitung* 7, 10. 12. 1814, č. 135, titulní strana.

¹⁴ *Frauen der Goethezeit in ihren Briefen*. Hg. Günter Jäckel, Berlin: Verlag der Nation [1961]. Citováno z dopisů ze s. 479–480.

v Řeznické ulici na Novém Městě u měšťanské rodiny spolu s herečkou Stavovského divadla Augustou Brede,¹⁵ a obě se věnovaly především válce. Ošetřovaly raněné, nakupovaly pro ně na trhu potraviny, třídily darované šatstvo, Rahel využívala svého společenského postavení, navštěvovala dobře situované pražské domy a dámy zapojovala do sbírek. Dne 16. září 1813 psala z Prahy manželovi: „Po událostech v Drážďanech jsme tu měli nekonečně mnoho raněných: patřili ke třem národnostem, i k nepřítelům. Minulý týden leželi nešťastníci na vozech namačkání v úzkých ulicích, přímo v lijáku! Na tuhle dobu nikdy nezapomenu. S tolika raněnými vláda vůbec nepočítala, měli jsme věřit, že nebudou žádní! Obyvatelé dělali *všechno*, jako v biblických časech, převazovali, krmili je na ulicích, v průchodech domů. Židovské dívky se vyznamenávaly, jedna opatrovatelka sirotků stihla za den tři stovky převazů, dělo se nemožné. Ty útrapy se ale nedaly zvládnout. *My*, Auguste Brede, moje šlechtná bytná paní von Raimann, a já, jsme udělaly a darovaly vše, co jsme mohly, objednávaly jsme vaření, posílaly prádlo, látku na obvazy.“

Jinak se Praha jevila vysoké společnosti, která se pohybovala kolem válečného dění. Z této strany ji popisuje Oscar Teuber:¹⁶ „V roce 1813 přivedly válečné události do Prahy nové vysoce postavené osobnosti, zčásti to byli uprchlíci, zčásti lidé, kteří se pohybovali kolem mírového kongresu, plánovaného tehdy do Prahy. Císař František se zdržoval nějakou dobu v Brandýse, saský král na Hradčanech. V Praze se hemžili diplomaté, ministři, spisovatelé, umělci a dobrodruzi a celý tento pestře sehnáný houf si nezdědka dával schůzky ve skvělém domě pražského divadelního ředitele.“

S Liebichem udržovala Rahel přátelské vztahy (na jeho adresu si po odjezdu v roce 1814 nechávala posílat poštu) a nepochybně pomáhala organizovat jeho dobročinné plesy a představení. Právě nich hovoří Quandtův pražský referát *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger* v č. 6 /1813 (s. 22), který shrnuje divadelní dění v září a říjnu tohoto roku: „S podobnou lidskou účastí, s jakou ušlechtilí obyvatelé Prahy všech stavů a náboženství během bojů za svobodu Německa ošetřovali raněné a nemocné válečníky a starali se o jejich léčení a uzdravování, přičinil se i pan Liebich, který už dříve tak vynikajícím způsobem podporoval místní dobročinné podniky, když bez váhání věnoval tomuto účelu nemalý výnos příležitostného kusu ve výši 1300 fl.“

Říjnový repertoár kolem bitvy v Lipska byl vysloveně aktuální. Pražská cenzura vyřizovala spisy během jednoho dne. Hned v den podání, 17. října, dostal povolení příležitostný text Heinricha Schmidta *Das österreichische Feldlager, eine militaristische Gemälde mit Gesang ohne Zwischenakt, zum Theil nach Schillers „Lager“* a hned dva dny nato, 19. října, během bitvy u Lipska, se aktuální obraz dostal na jeviště. Večer doplnila Méhulova jednoaktová opera *Uthal*, též s válečnou tematikou. Podobně byla 21. října, už po vítězné bitvě, bleskově

---

¹⁵ Auguste Brede, herečka (1786–1859 Bad Gmunden) působila v Praze od podzimu 1810 do dubna 1814. Později vystupovala ve dvorním divadle ve Stuttgartu a na dvorní scéně ve Vídni. Byla vzdělaná a velmi společenská, stýkal se s ní mj. Clemens Brentano, který pobýval v Praze během jejího angažmá v pražském souboru. (Angažmá: *Almanach fürs Theater 1812*, ed. August Wilhelm Iffland, Berlin bei Duncker und Humblot, s. 328.)

¹⁶ O. Teuber: *Aus Prags goldener Theaterzeit, Beilage zur Bohemia* Nr. 133, 15. 5. 1885.

cenzurována a nacvičena rukopisná scéna Roberta Ludwiga *Der Tag der Schlacht, Eine Scene aus Gegegart*.¹⁷ Na večerní představení tohoto dne (*Wasserträger*) byl přinesen zvláštní výtisk novin se zprávami o vítězné bitvě u Lipska, které přečetl herec Franz Rudolf Bayer. Dne 22. října byla první velká oficiální oslava o několika částech, s předehrou a národní hymnou *Gott erhalte unsern Kaiser*.

České divadlo potřebovalo více času a česká oslava následovala o týden později, 31. října 1813. O tomto představení psal pro Quandtův list *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger* poprvé jeho anonymní referent.

“Dne 31. října uvedla Společnost přátel divadla v *českém jazyce* ve Stavovském divadle poprvé a ve prospěch raněných válečníků hru *Vlastenci aneb Zpráva o vítězství*, původní veselohru o 3 jednáních od Jana Nepomuka Štěpánka. (Člen Stavovského divadla). Na závěr předvedl pan Weiniger, stavovský taneční mistr, se svými malými žáky podobný balet, v němž se objevilo několikero národních tanců. – Pokud nějaké divadelní představení sleduje kromě dramatických zájmů ještě zájem *národní*, zaslouží si, aby mu humanisticky naladěný přítel umění věnoval zvláštní pozornost. Počestný [bieder] český národ, který tvoří největší díl obyvatel hlavního města, si může činit oprávněné nároky na vlastenecké divadlo, jež by udržovalo čistotu jeho řeči, zušlechťovalo jeho city a mravy, a zároveň mohlo pracující vrstvě v neděli poskytnout slušné povyražení. Teď stojí v čele české ochotnické společnosti člověk (pan Štěpánek), kterého důkladné ovládnutí zemské řeči a zvláště přesná znalost lidového génia vedly ke správnějšímu pohledu na účel národního jeviště, než tomu bylo u jeho předchůdců, a básnický talent mu dal sílu blahodárně působit na krajany dramatickou tvorbou.¹⁸ A jistě by pan Štěpánek, povzbuzen pochvalou, kterou jeho dramatické práce ve veřejném, svobodném okruhu působení od publika získávají, dal svému národu hru, která by se snažila pokleslý český jazyk opět pozvednout k jeho čistotě, a pokusil by se nastavit zrcadlo, v němž by lid spatřil obrazy odvážných a ušlechtilých činů velkých předků hodné následování i kresby z domácího života k povzbuzení lidských citů a k zušlechťování mravů. Neboť jeho zpracování událostí z dějin vlasti¹⁹ ukazují, že se již dříve postavil na správné místo básníka pro lid a v dnešním příležitostném kusu a v lidové hře prokazuje přesnou znalost mravů, jazyka i způsobu jednání svých krajanů; představení vzbudilo všeobecný zájem, který se přenesl do patriotických pocitů, a bylo přijato s hlasitou chválou. K tomu

¹⁷ Národní archiv, PM PG 217, Protokol divadelní cenzury 1811-1817, rok 1813, č. 16 a 18. Ve scéně *Der Tag der Schlacht* byly dva cenzurní zásahy: Místo slova „Tyranei“ bylo nařízeno říci „Vergrößerungssucht“ a místo „Sklaven“ se mělo ozvat „Elende Seelen“.

¹⁸ Pozn. autora referátu: Dějiny českého divadla od svého počátku za [ředitel] Bully, od roku 1785, který uvedl s bouřlivým potleskem hru *Herzog Michel* [Kníže Honzík], *Deserteur aus Kindesliebe* [Odběhlec z lásky synovské] a *Bettelstudent* [Meslýchaná náhoda strašlivého hromobíj], později ukazují, že při zamýšleném zdokonalování se stále více ztrácel skutečný ohled na *hru pro lid*. Děly se pokusy obohatit český jazyk a literaturu překlady dramatických děl z němčiny, ale nikdo ještě nebyl schopen přenést jejich ducha do češtiny, jazyka analogického latině. Tak vznikly zcela pomýlené překlady, např. *Die Räuber* [Loupežníci] a Schillerova truchlohra *Kabale und Liebe* [Úklady a láska], stejně jako *Sitah Mani* apod. Také se myslelo, že je možné zavodit s německými představiteli a mistrovské kusy zesměšňovali herci bez talentu, případně byla scéna ponižována fraškami, které stahovaly vkus lidu ještě více k hrubosti.

¹⁹ Pozn. autora referátu: *Die Belagerung Prags von den Schweden* a *Brzetislw der Erste, der böhmische Achilles*.

nemálo přispěla i dobrá hra představitelů, které autor postavil na správné místo a ve vlastním slova smyslu psal pro jejich talent. Člověk by si nepadno představil měšťanský a domácí život, předvedený od ochotnické společnosti, pravdivěji, než tomu bylo tady. To se vztahuje i na několik dětí asi dvanáctiletých, které byly ve svých rolích a na jevišti – jak se říká – docela jako doma. Příjemně překvapil balet chovanců pana Weiningerera spojený s poslední scénou hry, mezi nimiž ti starší už ukázali viditelné doklady důkladné školy svého učitele a mladší se předvedli v dětské naivitě v maďarském *pas de deux*.“

Břetislav První, Český Achilles, aneb Vítězství u Domažlic

O představení Štěpánkovy “vlastenské původní činohry z jedenáctého století v pěti jednáních”, vydané v Praze 1813, psal Quandt sám. Viděl ji 22. prosince 1813 a podepsal se šifrou Qdt. Miroslav Laiske²⁰ uvádí premiéru o rok dříve, 22. prosince 1812, ale zřejmě jde o omyl. Laiske vychází ze dvou pramenů: prvním je tisk hry, který ale nese vročení 1813, druhým je právě referát v *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger*, který prokazatelně také patří do roku 1813. Na Laiskeho původní datum 22. prosince 1812 klade Jan Vondráček²¹ Kotzebuovu hru *Johanna z Montfokonu* v překladu Josefa Chmely. Hrál se podle zvyklostí v noremní den (Vánoce) a Vondráček hovoří i o výnosu pro divadelní dobročinnost. Tato repertoárová varianta je pravděpodobnější než *Břetislav*.

Je třeba revidovat i další data repríz *Břetislava*. Zrušíme-li 22. prosinec 1812, posune se premiéra na 6. června 1813. Den je údajně odvozen ze zprávy v Schönfeldových *Císařských královských pražských novinách* (nepodařilo se ji nalézt), tento termín je ale možný. Mluví pro něj především vydání hry s věnováním Antonínu Izidorovi, knížeti z Lobkovic: předmluva je datována 19. května 1813 a tisk byl jistě připraven k premiéře, což odpovídá začátku června.

Další představení *Břetislava* zařazuje Laiske na 22. říjen 1813. Už v souvislosti se Štěpánkovými *Vlastenci* jsme podrobně probrali divadelní události těchto dní. Představení *Břetislava* v tomto kontextu je prakticky nemožné. Mezi slavnostní večery ve Stavovském divadle, kdy se improvizovalo a zkoušelo do poslední chvíle, by se česká hra prostě nevešla. Carl Maria von Weber, tehdejší pražský kapelník, popisuje svůj program: 22. října v devět hodin zkouška na premiéru příležitostného textu se sbory od Ludwiga Roberta *Der Tag der Schlacht*; v deset hodin zkouška hudby ke hře *Das österreichische Feldlager*, která měla večerní slavnost zahajovat.²² Obě příležitostná díla byla pro herce a hudebníky nová a na jevišti se nepochybně aranžovala ještě odpoledne, nehledě na to, že večerní představení mělo slavnostní osvětlení a výzdobu, což bylo třeba připravit. Že by vedle všech těchto akcí daly úřady svolení na stejný termín k české hře, sotva připadá v úvahu.

²⁰ M. Laiske: *Pražská dramaturgie*, sv. 1, *Česká divadelní představení v Praze do otevření Prozatímního divadla 1762-1843*, Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV 1974, s. 90.

²¹ Jan Vondráček: *Dějiny českého divadla I, Doba obrozenecká, 1771-1824*, Praha: Orbis 1856, s. 366.

²² www.weber-gesamtausgabe.de/de/A002068/Korrespondenz/A040731.html

Všechny okolnosti (včetně data v kritice) potvrzují, že druhé hledané představení se odehrálo 22. prosince 1813 (Laiske je omylem zařadil o rok dříve). Termín vyhovuje zvyklostem – také tehdy byl vánoční noremní den, určený pro dobročinnost. Důležité jsou dvě okolnosti: zaprvé, Quandt nehovoří o tom, že by šlo o premiéru (tu klademe nyní na 6. červen 1813), a zadruhé, uvádí dvě jiná jména herců, než čteme v tisku vydaném k premiéře, šlo tedy o jiné obsazení. Quandtův text zní:

„22. prosince uvedla Společnost přátel divadla ve Stavovském divadle ve prospěch místních dobročinných ústavů v českém jazyce hru *Břetislav První, český Achilles aneb Vítězství u Domažlic*, vlastenskou původní hru z 11. století o 5 jednáních od J. N. Štěpánka. (Příjem činil 782 zl. vídeňské měny). Referent, ač české řeči není mocen, přece jen mohl – připraven znalostí fabule a charakteristikou záslužného díla – ocenit talent představitelů podle jejich mimického výrazu, a shledal, že překonávají jeho očekávání. – Hrdinu kusu Břetislava hrál pan *Kaupovský* důstojně a velmi pravdivě. Za svůj projev získal hlasitý potlesk. – Starého slepého českého knížete Jaromíra představil pan *Štěpánek* jednoduchými prostředky jako silně trpícího člověka a vzbudil dojetí. – Českého rytíře Aleše Slaviborského [Alex von Slavidor] hrál pan *Klicpera* [Klitzpera] skutečně dobře. Jeho výkon podporovala též jeho imponující postava, silný orgán a svobodná hra. Jako Kochan, zákeřný a stále se usmívající zloduch, se vyznamenal také pan *Brinke*, který toto obtížné zadání vykreslil věrnou charakteristikou. – Stejně poctivě a ušlechtilě se chopil role pan *Haklík* jako Boreš Treptovský [Boromäus Treptowsky], společník knížete, a do dobře nacvičeného rámce zapadly i pečlivé výkony pánů *Wildta* (Drahaus – Drahausch), *Swobody* (Všeslav – Wischeslaw), *Nigrina* (Rohovin) a *Ruschka* (Kníže Markomir – Fürst Markomir). – Dámské role Justy (Jitky – Břetislavovy manželky) a Nikaby (Drahaušovy dcery) byly příznivě obsazeny slečnou *Wildtovou* a slečnou *Schwamberkovou*. Posledně jmenovaná mohla také nedávno v příležitostném kusu *Die Patrioten* [Vlastenci] jako Tereza rozvinout svůj talent, který by si zasloužil vyšší školení. – Opravdu dobře hrál malý Franz Unschuld (syn Břetislava a Jitky) roli dospělého válečníka a namáhavě vláčel po komnatě těžké brnění ve víře, že je dokáže přizpůsobit svému křehkému tělu. – Publikum, které rozumělo jazyku, silně tleskalo, a bylo tak spokojeno, že autora po skončení hry vyvolalo. Autor poděkoval emfatickými obraty, jimiž v této krátkosti disponuje jen latina a čeština, slovy „Vám vlastencové, Vlasti, a Chudým“: *Für Euch, meine Landsleute! Für das Vaterland! Für die Armen!*“

Totik Quandt. Rozdíly v obsazení jsou následující: Ve verzi tištěné k premiéře hraje Drahaušovu dceru Miladu „panna Kokoška“ a Všeslava, jednoho z Vršovců, „pan Křikava“. U Quandta neznalého češtiny je Milada transkribována jako „Nikaba“ a hraje ji „Dlle Schwamberg“, v roli Všeslava vystoupil „Hr. Swoboda“. Pro úplnost připomeňme, že referent si dobře všiml účinkujících osob a slečna Švambergová skutečně vystoupila „nedávno“ (31. října 1813) v roli Terezy ve Štěpánkových *Vlastencích*.

Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká

„Vlastenská činohra o 5 jednáních“, patřila ke Štěpánkovým nejúspěšnějším kusům. Její námět, bitva o Karlův most mezi Pražany a Švédy v létě 1648 ve třicetileté válce, se mezi obyvatelstvem stala symbolem obrany vlasti. Premiéra se konala 19. června 1812, v období jiných doutnajících a všudypřítomných válek. V Praze pobýval rakouský císař s francouzskou císařovnou a Albertem Kasimirem von Sachsen-Teschen, kteří jednali o napoleonských válkách, ale navštívili i bojiště u Štěrbohol, kde se bojovalo 6. května 1757 v sedmileté válce. Štěpánkova bitva o Karlův most oživila patriotického ducha a zprávu o českém představení i dlouhý výklad námětu a jeho historického pozadí, který přinesl *Prager Oberpostamtszeitung*, převzal též *Österreichischer Beobachter*.²³

Válečná hra vznikla s dobročinným účelem: podle předmluvy datované 1. května 1812 byla jako první součástí Štěpánkovy smlouvy s hrabětem Kolowratem-Libštejnským o podpoře Pražského domu chudých. Premiéra 19. června uzavírala jarní řadu českých her ve Stavovském divadle, první repríza 15. listopadu otvírala podzimní sérii. Na třetím představení, jež se konalo po osmnácti měsících, 25. března 1814 odpoledne, byl přítomen neznámý recenzent Quandtova pražského časopisu. Není divu, že se ve srovnání s vytištěným obsazením premiéry změnili představitelé některých rolí. V pochvalném referátu jsou tři jiné osoby, než v premiérovém obsazení před téměř dvěma lety. Jako pozoruhodnou okolnost zmiňuje referent také zapojení studentů do komparsu; Štěpánek zřejmě s jejich (nekomentovanou) pomocí rozšiřoval nevelký okruh účinkujících. Anonymní referent píše:

„Dne 25. března 1814 dávala Společnost přátel divadla v české řeči ve prospěch špitálu milosrdných bratří *Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká*, patriotický kus o 5 jednáních od Jana Nepomuka Štěpánka. Historickou a lokální zajímavost hry autor ještě zvýšil vpletenými epizodami, což propůjčilo vydařenému představení nejživější současné zabarvení, ke kterémužto klamu přispěla dekorace Staroměstského náměstí na jevišti a zapojení studentů, kteří se kdysi [1648] se svým vůdcem Georgem Plachým tak vyznamenali.²⁴ S mladickým nadšením kladli obléhající u Berg Thor [Horní brány] tak mocný odpor, že toto válečné hemžení (což jinak bývá scéna, kterou obvyklí statisté přehrávají) nás veškerým svým útočením, ustupováním a vítězným pokřikem, doprovázeným novými nápory, přenášelo přímo na bojiště a zobrazovalo před našima očima strašlivé scény minulosti. – Z účinkujících se i dnes vyznamenal pan *Kaupowský* jako polní maršál hrabě Colloredo svou ušlechtilou, procítěnou hrou; neméně přispěli k celkovému zdaru svým živým a patrioticky oduševnělým předvedením svých rolí pan *Wildt* jako starosta Kurt Rosenthal, slečna *Schamberková* jako jeho dcera Judith, pan *Nigrin* jako vlajkonoš Przychowsky [Ferdynand Přichowský], pan *Klitzpera* jako Georg Plachý, vůdce studentů, stejně jako pan *Rutschek* [Růžek] v roli švédského vojevůdce Königsmarka, a pan *Swoboda* jako Ottowald.

²³ *Prager Oberpostamtszeitung* 22. 6. 1812, č. 75, doslovně převzato v *Österreichischer Beobachter* 30. 6. 1812, č. 182, s. 793-794, Inländische Nachrichten. Böhmen.

²⁴ O mladém jezuitovi, studentském vůdci Georgu Plachém, viz in W. A. Gerle (ed.): *Historisches Bildersaal der Vorzeit Böhmens. Skizzen und Begebenheiten*, Prag: Aus der k. k. Hofbuchdruckerey 1824, s. 164–177. Plachého v čele zástupu zobrazuje rytina ve vydání Štěpánkovy hry.

Pan *Haklík* hrál přesvědčivě pivovarníka na Starém Městě, počestného Paula Trmanusche, a spolu s paní *Karlovou* jako svou ženou Anastasií a s Nanettou *Musilovou* jako svou dcerou se postaral v mezihrách o nezbytné zotavení ducha; jemu dobře pomohl komickou hrou pan *Brinke* jako švédský korporál Jodok, zbabělec a obžerný válečník. – Autor se mohl těšit z úspěchu, který je výsledkem práce přiměřené talentu představitelů; stejně jako tato lidová hra odpovídá patriotickým a lokálním zájmům diváků, pro které autor píše. Nechť nám autor v nějaké veselohře ukáže jako v zrcadle mravy svých krajanů, aby si ještě více zasloužil své důstojné přízvisko lidový dramatik [Volksdichter].“

Ve srovnání s tiskem z roku 1812 se v březnu 1814 lišila tři jména. Na premiéře hrál Mikuláše Turka z Rožmitálu „pan Turinský“, jeho dceru Jitku „pa[nna] Wildt“ a Kryštofa Kenyksmarka „pan Sikora“. V recenzovaném představení z 25. března 1814 vystupoval jako Kurt Rosenthal (= Mikuláš Turek) pan Wildt, Judith hrála slečna Schamberková a švédského vůdce Königsmarka pan Rutschek [Růžek].

Jan z Nepomuku

Štěpánkova “truchlivá hra v pěti jednáních” se hrála 15. května 1814. Byla vytištěna v Praze, bez věnování, s vrocením 1814 a s obsazením rolí, jež odpovídá anonymnímu referátu v Quandtově časopise v č. 28 /1814, s. 111. Podle Štěpánkova titulního listu byla „poznovu vzdělaná“, což přibližně znamená „nově přeložená z předlohy“, Štěpánek ale žádnou předlohu nezmiňuje. Literatura předpokládá, že Štěpánkovou předlohou mohlo být drama Christiana Heinricha Spieße²⁵ nebo neznámý text herce Horsta,²⁶ případně další nepomucenská dramata.²⁷

Srovnání dokládá, že Štěpánek překládal z anonymního tisku *Johann von Nepomuck. Ein historisches Trauerspiel in fünf Aufzügen. Neu bearbeitet für die königliche Nationalbühne in Prag und daselbst auch aufgeführt am 16. May 1797*. Tento text vydal v Praze nakladatel August Geers v roce 1798.²⁸

Anonym 1798:

Ein Vorsaal in der königlichen Burg; der Haupteingang durch die Mitte, rechts das Gemach des Königes, links der Königin. Erstes Auftrit. Zyto, Stehno.
Zytho: Noch einmal, Stehno! Ich gebe meinen Anschlag nicht auf. Was hilft mir die Gnade des Königes, wenn sie sich nur auf mich allein beschränkt? Wenn sie mich selbst nicht weiter führt,

²⁵ Ch. H. Spiess: *Johann von Nepomuck, Ein Trauerspiel in 5 Aufzügen*, Augsburg: Bartholomai 1780.

²⁶ „Herr Horst“ (snad Julius) byl v roce 1813 hercem vídeňského Theater in der Josefstadt (*Wiener Theaterzeitung* 11. 5. 1813, č. 56, s. 222). 1816 působil i se svým synem v Schantrochově společnosti v Plzni (*Wiener Theaterzeitung* 16. 3. 1816, č. 5, Beilage, s. 19). – Spiess a Horsta jako možné předlohy naposledy zmiňuje D. Tureček v hesle J. N. Štěpánek in: *Česká činohra 19. a začátku 20. století. Osobnosti I, A–M, II, N–Ž*, ed. Eva Šormová, sv. 2, Praha: Academia a Divadelní ústav 2015, s. 1045-1053. Edice Česká divadelní encyklopedie.

²⁷ Anonym: *Johannes von Nepomuck, Ein Trauerspiel in Versen von 5 Aufzügen*, Innsbruck: Anton 1766; Anonym: *Johann von Nepomuck, Ein Trauerspiel in 5 Aufzügen*, Prag: Johann Ferdinand Edlen von Schönfeld 1780.

²⁸ Dostupný in: Österreichische Nationalbibliothek Wien, <http://data.onb.ac.at/rec/AC09992437/>.

als bloß dahin, wohin jedes mittelmäßige Verdienst es bringen kann? Nein, ich fühle den Muth, die Kraft in mir, mich zu einer Höhe zu schwingen, welche vielleicht nur in meinem Gesichtskreise liegen kann.

Stehno: Jeder Blick auf Eure zurückgelegte Laufbahn zeugt von einer Schwungkraft, welchenur der feurigste Muth, und – erlaubt mir diese geheime Bemerkung – ein gewisses erhabenes Ziel in Euch erwecken konnte, das nur Euer Auge, Euer Geist entdecken, erreichen kann.

Zyho (selbstgenügsam.) *Stehno* scheint mich zu ergründen, zu verstehen.

Štěpánek 1814:

(Předsín v králově hradě; vprostřed jest hlavní vchod, v pravo králův pokoj a v levo královnin.) První výstup. *Cýto* a *Sténo*.

Cýto: Ještě jednou ti pravím, *Sténo*, že od svého předsevzetí neupustím. Což jest mi platná milost králova, když se jen na mne obmezuje? Když mne nevede dál, než kam jednoho každého prostřední zásluha vésti může? Nikoli, já cítím v sobě zmužilosti a síly, abych se na vejšku vyšinul, která snad jen v mém ohledu leží.

Sténo: Každý pohled na váš vykonaný běh dosvědčuje tu mrštnost, jíž jedině ta nejhorlivější zmužilost, a – dovolte mi to tajné pozorování – jistý vznešený cíl ve vašem srdci vzbudit mohl, jehož jen vaše oko a váš duch vynaléztí a dosíci může.

Cýto (sám s sebou spokojený) Zdá se, že mne *Sténo* rozumí.

Celé pasáže předlohy jsou přeloženy doslovně, někde je text rozšířen, jinde poněkud krácen. Závěrečné odstavce ukazují typické Štěpánkovy „výchovné“ úpravy a vlastenecké vstupy, jimiž doplňoval své úpravy:

Anonym 1798:

König: Verlaßt euch also auf mein Word, dass euch vollgültige Genugthuung werden soll. Wollt ihr das?

Volk: Ja, ja, Das wollen wir.

König: So begeben euch ruhig nach Hause, und erwartet morgen sein Urtheil. – Die Leiche des Johannes soll in meiner Burg mit königlicher Pracht ausgesetzt, und auf das prächtigste zur Erde gestattet werden. – Ihr, Oslao! Begleitet mich, und lehrt mich Beruhigung und Trost über diese Jammerscene.

Štěpánek 1814:

Václav: Buďte pokojní, milí lidé, vám se stane zadosť. Smrt Janova nebylo mé poručení. *Cýto* jest ten zlosyn.

Lid: *Cýto*! Kde jest? Smrt jemu!

Václav: Spolehněte se na mé slovo, on neujde svému zaslouženému trestu, já jsem ho již poslal hledat. Odebeřte se domu, zejtra máte mít ouplně zadosť učinění. Tělo Janovo ať se nese na můj hrad a tam s královskou slávou co nejuctivěji pochová. Pamatujte si, přemilí Čechové, že jest to to místo, kde nábožný muž pro svou ctnost mile rád smrt podstoupil. Vezměme si jej za příklad a zvolme jej za našeho zástupce, abychom také tak neohroženě jako on k hrobu pospíchatí mohli.

(Obrácen jsa k tomu místu, kde se ty plamínky spatřují, pokorně klekne. Všickni za ním. Opona pomalu spadne.)

Představení této hry se v Praze 16. května 1797 odpoledne skutečně konalo, což potvrzuje například *Allgemeines europäisches Journal*.²⁹ Nelze říci, zda hraný text je totožný s textem, který byl v následujícím roce 1798 vytištěn, ale v každém případě se tištěný německý anonym i český Štěpánek velmi liší od dvou dalších her o Janu Nepomuckém, vydaných v Innsbrucku

---

²⁹ *Allgemeines europäisches Journal* 7, 1797, s. 206-216, cit. s. 211: Prag. Aufgeführte Stücke im k. k. Nationaltheater von Ostern bis Ende Mai 1797. 16. 5. *Johann von Nepomuk*, Trauersp. in 5 Akten.

1766 a v Praze 1780. Obě mají navíc jednu ženskou postavu („serbische Prinzessin Achalibama“), zcela jiný vstup, promluvy jsou delší, jazyk složitější, a poslední scénu, v níž se král Václav na břehu Vltavy kaje za své viny, si na cenzurovaném jevišti kolem roku 1814 vůbec nelze představit („Ich bin kein König. [...] Ich bin vom Throne gestürzt, ein armer Sklave!“)³⁰

Referát o Štěpánkově hře publikovaný 1814 v Quandtově časopise, přetiskl už Jan Vondráček,³¹ ale bude užitečné jej znovu připomenout.

„V neděli 15. května 1814, k nastávajícímu svatojanskému svátku, uvedl spolek českých divadelních ochotníků ve prospěch zdejších dobročinných ústavů ve Stavovském divadle v české řeči historickou truchlohu o 5 jednáních *Jan z Nepomuku*, nově zpracovanou J. N. Štěpánkem. Čistší řeč, zhuštěný dialog a ve čtvrtém jednání sevřenější děj, ve starším zpracování rozběhnutý do šíře, jsou zásluhy nového zpracovatele, který zároveň převzal obtížnou roli krále Václava a hrál ji s rozmyslem a energií s všeobecnou pochvalou. Tam, kde při četbě hry shledáváme nepochopitelné, jak snadno se král Václav nechává omámit žárlivostí, v podání pana Štěpánka působí jeho vznětlivá, neovládaná mysl tak, že mu odpouštíme; postačujícím způsobem motivuje jeho charakter. Obecenstvo dávalo hlasitě najevo uznání hercově píli a ke konci hry jej vyvolalo. Pan *Wild* v titulní roli Jana z Nepomuku představil uctívaného mučedníka pravdy až s klamavou podobností a jeho prostá, srdečná hra zvýšila úctu k obecně oblíbenému světcí. Vojevůdce Citha hrál pan *Svoboda* s výmluvnou mimikou, prozrazující kypící zlobu. Starého důstojného králova rádce Oktáva hrál pan *Pleskot* s pravou vroucností. Ostatní účinkující osoby, jako královna Johanna (paní *Karlová*), Ludmila (*Mad. Schwamberg* – Panna Schwamberg) a hrabě Guido (pan *Nigrin*) přispěly svou pilnou hrou k pochvalnému přijetí představení, jež svým lokálním prostředím zůstane pro zdejší obecenstvo vždy přitažlivé.”

Člověk, který pro Quandta referoval, viděl zřejmě *Jana z Nepomuku* už podruhé, srovnával obě verze téhož textu a konstatoval, že Štěpánkův nový text je lepší než starý: “Čistší řeč, zhuštěný dialog ...” Mohlo jít jediné o představení ve Stavovském divadle 15. května 1805³² a též Miroslav Laiske se domnívá, že tehdy šlo o Štěpánkův překlad. Podle referenta – snad očitého svědka – Štěpánek v roce 1805 i v roce 1814 překládal z téhož textu, tedy z anonymního tisku z roku 1798.

Novou informaci přináší divadelní cedule uložená ve Státním okresním archivu Cheb.³³

³⁰ Anonym: *Johann von Nepomuck, Ein Trauerspiel in 5 Aufzügen*, Prag 1780, s. 56.

³¹ *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger* 1814, č. 27, s. 107; Jan Vondráček: *Dějiny českého divadla. Doba obrozenecká 1771–1824*, Praha: Orbis 1956, s. 372. Překlad jl.

³² [J. C. Liebich]: *Auszug /Aus dem vom Dominik Guardasoni vorführten Kassabuche /über Empfang und Ausgaben bei den deutschen Spektakeln /im Kleinseitner /vaterl[ändischen] und böhmischen Spektakeln im altstädt[er] Nationaltheater pro A[nn]o 804. 805. 806*, Ms., Národní archiv Praha, Fond Zemský výbor, kart. 1196, Nr. 5.

³³ SOA Cheb, Fond 1, karton 1251, fasc. 327, složka A 955, Theaterzettel 1810–1819. Průzkum v rámci projektu NAKI II s názvem *Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně*.

Patřila kočující společnosti ředitele Josepha Tazlara a nese datum 22. května 1813; místo představení není vyznačeno. Oznamuje hru *Johann von Nepomuck. Ein vaterländisch-historisches Trauerspiel in 5 Aufzügen, neu bearbeitet für die k. Nationalbühne in Prag von Ritter von Steinsberg*. Přehled jednajících osob na ceduli je totožný s osobami Štěpánkova českého tisku z roku 1814 a s anonymem z roku 1798.

Karl Franz Guolfinger von Steinsberg, jeden z ředitelů pražského divadla před koncem 18. století, napsal několik her na témata z dějin českých zemí, jež se v Boudě na Koňském trhu hrály v českých překladech (*Libuše, první kněžna a rekyně v Čechách; Jan Žižka z Trocnova*, 1787).³⁴ Mohl to být on, kdo po pražském představení hry *Johann von Nepomuck* 16. května 1797 udělal úpravy pro tisk a takto do celé záležitosti vstoupil. Všechny tyto souvislosti je nezbytné analyzovat důkladněji a prozkoumat následující chronologickou hypotézu: rukopis hraný roku 1797 – Steinsbergova úprava – tisk 1798 – Štěpánkuv překlad 1805 – cedule Tazlarovy společnosti 1813 – revidovaný Štěpánkuv překlad 1814.

Osvobození vlasti aneb Korytané v Čechách

„Vlastenská původní činohra“ o Jindřichu Korutanském, slabém králi a předchůdci Jana Lucemburského na českém trůně, vydaná v roce 1814, patřila též do skupiny her, které Štěpánek věnoval „chudému domu“. Premiéra se odehrála 29. května 1814.

Vydání textu tentokrát patrně o něco předešlo premiéru. Knížka vyšla u Františka Geržabka „25. ruzna 1814“, tedy měsíc po prvním uvedení; takto je datováno dlouhé a velmi srdečné věnování Rudolfu knížeti Colloredo-Mannsfeldovi.³⁵ Věnování odkrývá jednu z praktických okolností, jež Štěpánkovi dávaly možnost realizovat s ochotníky a některými profesionály divadelní aktivity: ani ochotnickou obětavost nebylo možné dovést k viditelným výsledkům zcela zdarma. Z předmluvy vyplývá, že už od roku 1812 to byly peníze Rudolfa Colloredo-Mannsfelda, co Štěpánkovi umožnilo zahájit představení a pomáhat jejich prostřednictvím chudým. „Vaše osvícenost tak milostivě podniknutí divadelní společnosti pro dobročinná založení tak znamenitými a tak často opěťovanými dary hned od jejího prvopočátku velikom silně podporovala, že každý spoluaud té společnosti svůj vděčný cit ve jménu obdařených trpících rád na jevo dáti touží. – Já se šťastna soudím, že mne příležitost dána té příjemné povinnosti díky činění v nejhlubší uctivosti za dost učiniti,“ píše Štěpánek v dedikaci.

³⁴ Karl Franz Guolfinger von Steinsberg, in: *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts, Ein Lexikon*. Ed. A. Jakubcová a M. J. Pernerstorfer, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 2013, s. 237-240.

³⁵ Rudolf Josef II. kníže Colloredo-Mannsfeld (1772–1843) sídlil na zámku v Opočně, kde se v červnu 1813 konala schůzka rakouského kancléře Metternicha, ruského cara Alexandra I. a pruského krále Friedricha Wilhelma III., která připravila bitvu u Lipska. – V zámecké knihovně v Opočně je řada svazků staré česká literatury, mj. český překlad Schillerových *Loupežníků* (1786), Thámovy *Zpěvy z nejvýbornějších zpěvoher českých* (1799), větší počet exemplářů Thámových *Básní v řeči vázané* (1812), mnoho exemplářů jazykovědných a slovníkových prací Karla Ignáce Tháma ad. (Knihovna Národního muzea, Zámecká knihovna Opočno <http://opac.nm.cz/authorities/43277?locale=cs#?locale=cs&id=rJa7ujwHSDeUi55VFmdakw&pageSize=10&sort=ing=relevance/>). Mohly pocházet též doby Rudolfova otce.

V *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger* se o hře psalo dvakrát, poprvé po premiéře, s delším odstupem pak po první repríze.³⁶ Oba referáty zůstaly bez podpisu. Hrál se v době, kdy napoleonské války byly již sice rozhodnuty, ale jejich dramatické scény měli Pražané stále před očima. Vojska se vracela z odlehlejších stanovišť a bojišť, v Praze se teprve teď šířily spolehlivější informace o živých a mrtvých, a nejen referent, ale i publikum si divadelními analogiemi oživovalo válečné zážitky.

„Dne 29. května 1814 uvedla zdejší Společnost přátel divadla ve prospěch domácích pražských chudých poprvé hru *Osvobození vlasti aneb Korytané v Čechách*, novou patriotickou činohru z 13.(!) století o 5 jednáních od Štěpánka. Na provedení hry, jež je v prvním aktu nabitá historickým děním a obsáhlými dialogy, na tomto obtížném kusu, byla vidět velká píle, jež při příštím opakování jistě dá celku větší lehkost. Komické scény se neminuly účinkem. Pan *Ruscheck* [Růžek] se vyznamenal charakteristickým podáním císaře Jindřicha Korutanského, také pan *Nigrin* jako císařův syn Johann, pan *Swoboda* jako hrabě *Auffensteiner* [Hrabě Austevník], pan *Kaupowský* jako Johann von Wartenberg, pan *Klitzpera* jako Raimund von Lichtenberg, pan *Pleskot* jako dvorní kaplan Berenger, pan *Haklík* jako řezník Jakob a pan *Brinke* jako řeznický tovaryš Hanns. Slečna *Schwamberková* byla v roli Dobrušky zcela na svém místě a hrála s velkým půvabem. – Vítězné tažení osvoboditelů Čech v pátém jednání působilo imponujícím dojmem. V čele průvodu se objevili tři vojevůdci na koních. – Tato okolnost navodila zvláštní myšlenkové spojení. Jak známo, plánoval pověstný generál Vandamme, že si podmaní Čechy a bude obléhat hlavní město;³⁷ plán byl zmařen statečností bojujících oddílů a zajatý generál Vandamme byl odveden přes Prahu na Sibiř. Jeho ekvipáž padla do rukou vítězů a jeho jezdečtí koně byli v Praze prodáni v dražbě nejvyšším nabídkám. Mezi nimi byl jednomu pražskému měšťanovi prodán i generálův osobní kůň. Ten ho půjčil divadlu pro dnešní kus, kde se slaví osvobození Čech. Místo aby nesl na svém hřbetě ulicemi města triumfujícího podmanitele vlasti, musel kůň dnes sloužit hře o jejím osvobození, a zdálo se, že chce nepřetržitým frkáním naznačovat své zneužití tímto svým dnešním určením.“

Po repríze 21. prosince 1814 vyšlo kratší věcné zhodnocení:

„Stavovské divadlo v Praze. *Korytané v Čechách aneb Osvobození vlasti*. (Viz č. 31). Všeobecně úspěšné dnešní uvedení hry podalo zářný doklad o smyslu pro umění a neutuchající píli Společnosti. Každý byl živě zaujat svou rolí, všichni byli nadšeni patriotickou myšlenkou, a celek se představil s pravdivostí, kterou někdy postrádáme u profesionálních herců. Také scény v domácnostech ve druhém a pátém jednání oslovily dnes publikum niterněji než při prvním představení a žádná narážka, žádný žert se neztratily. Pan *Brinke* jako řeznický tovaryš Hanns hrál zvlášť přirozeně a s náladou. – Ostatně, měšťanské obrazy zařazené do hry poskytují výmluvný doklad o schopnosti vykreslit místní prostředí,

³⁶ *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger*, o premiéře 1814, č. 31, s. 124, o repríze 1814, č. 49, s. 195.

³⁷ Viz nahoře *Vlastenci aneb Zpráva o vítězství*, po bitvě u Drážďan 26. a 27. srpna 1813. – Dominique Joseph Vandamme 1760–1830, francouzský důstojník. Líčení dějů odpovídá v historických událostech realitě.

mravy a jazyk lidu, čehož by měl autor brzy využít k vytvoření nějaké české [böhmisch] původní veselohry. Po skončení hry byl vyvolán.“

Bibliografické zkratky. Instituce. Zdroje

Instituce:

AHMP – Archiv hl. města Prahy
ČMH – Národní muzeum - České muzeum hudby v Praze
IDU – Institut umění – Divadelní ústav Praha
NK – Národní knihovna České republiky
NM – Národní muzeum
NMd – Národní muzeum, Divadelní oddělení
NMk – Národní muzeum, Knihovna
ÖNB – Österreichische Nationalbibliothek Wien

Divadelní cedule:

Ced – Divadelní cedule ve fondech:

NMd – Národní muzeum, Divadelní oddělení
NMk – Národní muzeum, knihovna
Strahovská knihovna – Královská kanonie Premonstrátů na Strahově
LA PNP – Literární archiv Památníku písemnictví, Strahov, fond Varia

Cedule NMk, Jeník z Bratřic – Cedule vložené in: Jan Jeník z Bratřic: *Pamětihodno všelijakých bývalého slavného – za našich časů zcela opovrženého, ba minulého – národu českého se dotýkající věci*, Knihovna Národního muzea, MS IV G 13.

Zdroje:

ADT – *Allgemeine deutsche Theaterzeitung*, Brünn, 1, 1797; 2, 1798; 3, 1799.

ALP Pressburg – *Allgemeine Deutsche Theater-Zeitung*, Pressburg, 1798, 1799

AMZ – *Allgemeine musikalische Zeitung*, Leipzig 1798-1815

Berkovec – *Musicalia v pražském periodickém tisku 1800–1825*, zpracoval Jiří Berkovec, Praha: Národní knihovna ČR 2011, Varia de musica, 9

Bužga – Bužga Jaroslav: Carl Maria von Webers Prager „Notizen-Buch“ (1813-1816). Kommentar und Erstveröffentlichung des Originals. *Oper heute. Ein Almanach der Musikbühne*, ed. Horst Seeger und Mathias Rank, Bd. 8, Berlin: Henschelverlag Kunst und Gesellschaft 1983, s. 7–44

Carl-Maria-von-Weber-Gesamtausgabe. Digitale Edition,

WebDeník – Weber (Tagebücher)

WebDopis – (Korrespondenz)

Webers Schriften

<http://www.weber-gesamtausgabe.de/de/Index>

Cenz – Presidium královského českého gubernia, Protokol divadelní cenzury 1806–1815, Ms., PM PG 216 (1806–1810), PM PG 217 (1810–1817)

ČDE činohra 2015 = *Česká činohra 19. a začátku 20. století. Osobnosti I, A–M, II, N–Ž*, ed. Eva Šormová, sv. 2, Praha: Academia a Divadelní ústav 2015, s. 1045-1053

ČSHS = *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 1, A-L, Praha: Státní hudební vydavatelství 1963, sv. 2, M-Ž, Praha 1965

Dambeck I = Dambeck Johann Heinrich: *An Madame Therese Glaser bei Ihrem Abgehen von der [...]*, exemplář NK, v katalogu pod Dambeck J. H., bez signatury

Dambeck II = Dambeck Johann Heinrich: An Herrn F. Mattausch. *Aurora. Ein Tagebuch zur gesellschaftlichen Erheiterung auf das Jahr 1812*, red. C. W. Schiessler, Prag, Enders 1812, s. 209–213 [psáno po hostování 3. 6. 1803, znovu otištěno]

Dambeck III = Dambeck Johann Heinrich: *An Herrn W. J. Tomaschek bei Aufführung seiner Oper Seraphine am 30. Dezember 1811 (Gedicht)*, NMk 97 D 216 [č. 2] – exemplář též v Lobkovické knihovně, viz Nr. 27, s. 129-130

Freemanová = Freemanová, Michaela: Prague's Society of Musicians (1803–1903/1930) and its rôle in the music and social life of the City, *Hudební věda* 40, 2003, č. 1, s. 3–28 [Tonkünstlersozietät]

Iffland 1807 = *Almanach fürs Theater 1807* von August Wilhelm Iffland, Berlin: Oehmigke 1807, kapitola Königlich ständische Theater in Prag (Altstädter grosses Theater, Italienische Oper, Theater auf der Klein-Seite), s. 349-354

Iffland 1812 = *Almanach fürs Theater 1812*, ed. August Wilhelm Iffland, Berlin 1812, s. 324-328 (August 1810 – Juli 1811, Königlich Ständisches Theater zu Prag. Altstädter grosses Theater, Kleinseitner Theater)

NB – Carl Maria von Weber: *Notizen-Buch, Die Opern Melodr. Etc. Etc. betreffend. Vom September 1813 an, entworfen, fortgeführt, und den 4. October 1816 abgeliefert von Carl Maria von Weber*. Archiv Pražské konzervatoře, rkp, sign. 2 C 557. – Viz též Bužga

P-NS = Premiéra (Erstaufführung) nebo Nově studováno (Neu studiert)

Sch - Scherl Adolf: Zur Rezeption von Grétrys Opern auf dem Prager Theater der 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts, in: *Le rayonnement de l'opéra-comique en Europe au XIXe siècle*, Prague 12-14 mai 1999, s. 212 – 230

Steblin – Steblin, Rita: Die Konzerte der Prager Tonkünstler-Societät im Ständetheater zwischen 1804 und 1822, Notizen aus Johann Nepomuk Choteks Tagebüchern, *Hudební věda*, 50, 2013, Nr., 1-2, s. 47–62

UA = Uraufführung, první provedení

Verti = Verti Roberto: *Un almanacco drammatico. L'indice de' Teatrali specttacoli 1764-1823*, Vol 2, Fondazione Rossini Pesaro 1996, s. 1335-1336, 1388, 1431-1432, 1490

Vondráček = Vondráček Jan: *Dějiny českého divadla. Doba obrozenská 1771–1824*, Praha, Orbis 1956

Z. Němec = Němec Zdeněk: *Weberova pražská léta. Z kroniky pražské opery*. Praha: Leopold Mazáč 1944

ZEW = *Zeitung für die Elegante Welt. Mode, Unterhaltung, Kunst, Theater*, Leipzig 1801–1815

Zdroje s číselným kódem (číselná řada není úplná):

1 = Oberpost = *K. k. Prager privilegierte Oberpostamtszeitung*, 1803–1813

2 = *Der böhmische Wandersmann. K. K. benehmigte Prager neue Zeitung und ihr Begleiter der böhmische Wandersmann*. Sv. 1, vyd. A. Eichler – J. Meinert. Prag 1802

- (Repertoár 17. 9. – 22. 12. 1801). Sv. 2 nenalezen, repertoár 1. 1. – 13. 6. 1802 citován in 7 – Teuber II, s. 364, 365
- 3 = *Kaiserlich königlicher Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Jahr [...]*, později *Schematismus für das Königreich Böhmen*, vyd. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften, Prag, 1798–1850
- 4 = *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Ed. Jitka Ludvová, Praha, Academia a Divadelní ústav 2006. Edice Česká divadelní encyklopedie
- 5 = ČSHS = *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 1-2, Praha, Státní hudební vydavatelství 1963 a 1965
- 6 = [Rösler Johann Joseph]: *Repertorio di tutte mie Composizioni dall'anno 1796. Parte Ima*. Rukopisný Röslerův tematický katalog skladeb z let 1796-1809, autograf in Archiv der Gesellschaft der Musikfreunde Wien (Informace Alena Hönigová)
- 7 = Teuber II = Teuber Oscar: *Geschichte des Prager Theaters. Zweiter Theil, 1771-1817*. Prag 1885. Na s. 364 a 365 cituje z Prager neue Zeitung – Der böhmische Wandersmann repertoár 1. 1. – 13. 6. 1802
- 8 = Unser = A. John: Wallfahrtskirche Maria Kulm im Egerlande. *Unser Egerland. Monatsschrift für Volks- und Heimatskunde*, 18, 1914, č. 1, s. 1–4 (Cuno: *Die Räuber auf Maria Kulm*, EA in Prag s. 2), č. 2/3, s. 20-23, č. 4, s. 35-40
- 9 = *Wiener Zeitung. Österreichische Tageszeitung und Amtsblatt*, 1797–1815
- 11 = *Prager Theater-Almanach auf das Jahr 1808. Prag, in Commission in der Calvesche Buchhandlung 1808*
- 12 = *Prager Theater-Almanach auf das Jahr 1809. Prag, in Commission in der Calveschen Buchhandlung 1809*
- 13 = *Verzeichnis jener deutschen Schauspiele und italienischen Opern welche in dem landständischen Theater der königl. Altstadt Prag, unter der Direction und Unternehmung des Herrn Carl Liebich vom 10ten August an, als am Tage der Directionsübernahme, bis den 31sten Dec. 1806 aufgeführt worden sind*. Prag 1807. – Zde vytištěna jako příloha *Rede gesprochen von Karl Liebich, ehemaligen Regisseur des königl. landständischen Theaters zu Prag, am 10. August 1806*.
- 14 = Laiske = Laiske Miroslav: *Pražská dramaturgie. Česká představení v Praze do otevření Prozatímního divadla*, Díl I, 1762–1843, Díl II, 1844–1862, Praha, Ústav pro českou a světovou literaturu 1974
- 15 = Goedeke = Goedeke Karl: *Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen, Vom Weltfrieden bis zur französische Revolution*, 2. ganz neu bearbeitete Auflage, Elfter Band, Achtes Buch, Vierte Abteilung. Düsseldorf, Verlag von L. Ehlermann 1953. – Neunter Band, Achtes Buch, Zweite Abteilung. Bearbeitet von Alfred Rosenbaum, Dresden MCMX [1910]
- 16 = Vondráček I = Vondráček Jan: *Dějiny českého divadla. Doba obrozenská 1771–1824*, Praha, Orbis 1956
- 17 = *Krameriussovy císařské královské vlastenské noviny*, Praha 1789–1808
- 18 = AMZ = *Allgemeine musikalische Zeitung*, Leipzig 1798-1815
- 19 = ZEW = *Zeitung für die Elegante Welt. Mode, Unterhaltung, Kunst, Theater*, Leipzig 1801–1815
- 20 = *Auszug / Aus dem vom Dominik Guardasoni vorführten Kassabuche / über Empfang und Ausgaben bei den deutschen Spektakeln / im Kleinseitner / vaterl: und böhmischen*

Spektakeln im altstädt. Nationaltheater pro Ao 804. 805. 806. Národní archiv Praha, Fond Zemský výbor, karton 1196, Nr. 5

- 21 = Ludvová Jitka: K dění ve Stavovském divadle v letech 1801–1806, *Divadelní revue* 27, 2016, č. 2, s. 93–99
- 23 = ThZtg = *Wiener Theaterzeitung* (a pod jiným názvy), ed. Adolf Bäuerle, Wien 1806–1815
- 24 = *Allgemeines Theater-Journal*, 1806-1807 Wien, Wallishäuser, Bd, 1, s. 21-24, 93 (Miscellen), 177–180; Bd. 2, s. 103
- 25 = *Almanach fürs Theater 1811*, ed. August Wilhelm Iffland, Berlin – Salfeld 1811
- 26 = *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. Století. Osobnosti a díla.* Ed. Alena Jakubcová, Praha, Divadelní ústav a Academia 2007. Edice Česká divadelní encyklopedie. – 2. přepracované vydání: *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts. Ein Lexikon.* Hg. Alena Jakubcová und Matthias Pernerstorfer, Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften Wien 2013
- 27 = Chaloupka Adolf: Divadelní Pragensia v drobných spisech Lobkovické knihovny, *Ročenka Universitní knihovny v Praze* 1958, Praha 1959, s. 120-134
- 28 = *Allgemeiner deutscher Theater-Anzeiger. Vierten Jahrgang 1814. (Nebst einer Ergänzung von 1813).* Herausgegeben von Daniel Gottlieb Quandt, der Philosophie Doctor. Prag o. J. [1813, 1814]